

National Paediatric Diabetes Audit

Adroddiad Rhieni a Gofalwyr 2014-15

Commissioned by the
Healthcare Quality Improvement Partnership

Managed by the
Royal College of Paediatrics and Child Health

National Paediatric Diabetes Audit: Parent and Carers Report

Cyflwr yw diabetes mellitus (diabetes) lle mae swm y glwcos yn eich gwaed yn rhy uchel am na all y corff ei ddefnyddio'n iawn.

Mae diabetes **Math 1** yn effeithio ar ryw 2 ym mhob 1000 o blant (yn 2014-15 cafwyd diagnosis o ychydig mwy na 1000 o achosion newydd yng Nghymru a Lloegr).

Diabetes Math 1 sydd ar y mwyafrif helaeth o blant a phobl ifanc (tua 95.5%), tra mai nifer fechan (tua 4.5%), sydd â diabetes **Math 2** neu ffurfiau prin eraill o ddiabetes.

(www.diabetes.co.uk)

Gwahaniaethau cyffredin rhwng diabetes Math 1 a diabetes Math 2:

Diabetes Math 1

- Diagnosis mewn plentyndod yn aml
- Nid yw'n gysylltiedig â phwysau corff rhy drwm
- Cysylltir fel arfer â lefelau uwch na'r cyffredin o ceton adeg diagnosis
- Trinnir gyda phigiadau inswlin neu inswlin trwy bwmp
- Nid oes modd ei reoli heb gymryd inswlin

Diabetes Math 2

- Diagnosis fel arfer mewn pobl 30 oed neu hŷn
- Cysylltiedig yn aml â phwysau corff rhy drwm
- Cysylltiedig yn aml a phwysedd gwaed a/neu lefelau colesterol uchel adeg diagnosis
- Trinnir fel arfer i ddechrau gyda diet arbennig, newidiadau mewn dull o fyw a meddyginiaeth trwy'r geg
- Weithiau'n bosib gorffen cymryd meddyginiaeth diabetes

4 Trosolwg

Comisiynir yr **National Paediatric Diabetes Audit (NPDA)** gan y Healthcare Quality Improvement Partnership (HQIP) ac fe'i cyllidir gan NHS Lloegr a Llywodraeth Cymru. Bu'n rhedeg ers 12 mlyneddys.

Mae'r NPDA yn dadansoddi ac yn adrodd am ddata a ddarperir gan eich clinig am ansawdd y gofal gaiff eich plentyn. Mae'r archwiliad yn cynhyrchgu **adroddiadau Cenedlaethol a chlinig blynyddol i ddisgrifio ansawdd y gofal** a dderbynnir gan blant a phobl ifanc gyda diabetes. Mae'r grynoded hon i rieni a gofalwyr yn cynnwys y prif ganfyddiadau sydd yn yr Adroddiad Cenedlaethol am 2014-15.

Mae'r archwiliad yn ddefnyddiol i rieni a gofalwyr am ei fod yn rhoi gwybodaeth am y **gwiriadau gofal iechyd allweddol y dylai eich plentyn dderbyn** a gwybodaeth bwysig am ddeilliannau clinig megis HbA1c cyfartalog.

Yn 2015, archwiliwyd **176 clinig diabetes yng Nghymru a Lloegr**, gyda gwybodaeth yn cael ei ddarparu i dros 27,600 o blant a phobl ifanc dan 25 mlwydd oed.

Beth welsom ni?

- ✦ Datgelodd canfyddiadau eleni welliant mawr yn rheolaeth diabetes ledled Cymru a Lloegr, sydd wedi parhau yn gyson ers 2010. Fodd bynnag, mae gwahaniaethau rhwng clinigau a rhanbarthau o ran gwneud a chofnodi POB gwiriad gofal iechyd allweddol.
- ✦ Mae nifer y plant gyda HbA1c uchel yn dal yn rhy uchel, sy'n cynyddu'r perygl o gymhlethdodau. Datgelwyd hefyd fod nifer o bobl ifanc yn dangos arwyddion cynnar cymhlethdodau diabetes megis clefyd yr arennau a'r llygaid.

Cyfraddau cwblhau gwiriadau allweddol

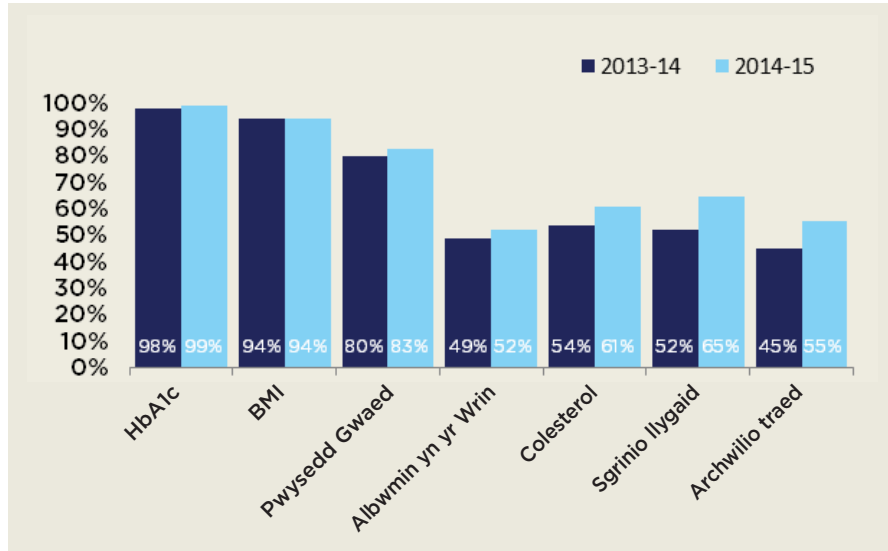
Edrychodd yr NPDA i weld faint o blant a phobl ifanc gyda diabetes oedd yn derbyn y gwiriadau gofal iechyd allweddol yn y flwyddyn archwilio hon (2014-15).

Mae'r gwiriadau gofal iechyd allweddol isod yn cael eu gwneud i fonitro plentyn gyda diabetes. Maent yn galluogi gweithwyr clinigol i chwilio am arwyddion cynnar all rybuddio fod y plentyn yn datblygu cymhlethdodau er mwyn medru rhoi'r cyngor iawn a chymryd y camau priodol. Mae rhai o'r gwiriadau i bob oed a rhai i bobl ifanc 12 oed a hŷn. Dylid eu gwneud bob blwyddyn ac wedi tyfu'n oedolyn

Rhestr o wiriadau gofal iechyd allweddol:

1. **HbA1c** (i bob oed -mesur o reolaeth glwcos yn y gwaed)
2. **Taldra a phwysau** (i bob oed - gwirio am dwf iach)
3. **Pwysedd gwaed** - gwirio am (bwysedd gwaed uchel)
4. **Albwmyn yn yr wrin** - gwirio am niwed i'r arennau
5. **Colesterol** - gwirio am golesterol uchel
6. **Sgrinio llygaid** - gwirio am glefyd y llygaid (retinopathi)
7. **Archwilio'r traed** - gwirio am ddifrod i'r nerfau (niwropathi)

Dangosir isod ganrannau'r plant a phobl ifanc gyda diabetes yng Nghymru a Lloegr a dderbyniodd bob gwiriad iechyd allweddol:

Yn gyffredinol, **gwella wnaeth nifer y plant a phobl ifanc gyda diabetes a gafodd y gwiriadau allweddol unigol** ers yr archwiliad diwethaf (2013-14).

Mae hyn yn galonogol gan y bydd canfod cymhlethododau yn gynnar trwy'r gwiriadau hyn yn golygu y gellir cychwyn triniaeth yn gynt. Efallai bod mwy o **wiriadau yn cael eu cynnal mewn rhai gwasanaethau, ond heb eu cofnodi**. Rhaid i hyn wella os ydym am ddeall yn well lle i ganolbwyntio ymdrechion i wella'r gofal gaiff plant a phobl ifanc â diabetes.

Os ydych yn rhiant neu'n gofalu am blentyn neu berson ifanc gyda diabetes **dylech holi eich clinig diabetes am gael y gwiriadau allweddol hyn**, trafod y canlyniadau a'u cofnodi fel y gellir eu cynnwys yn yr archwiliad.

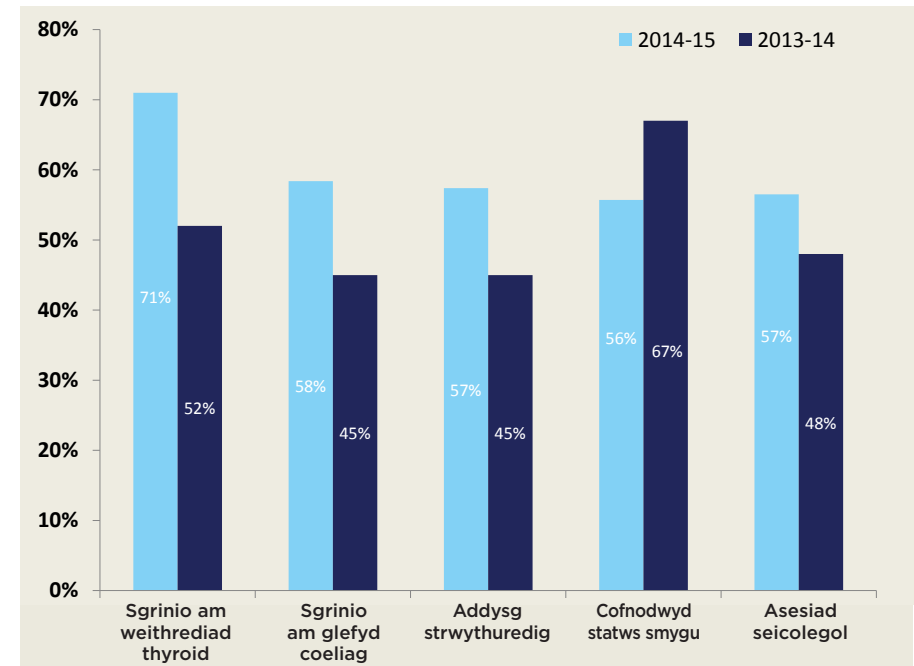

Mae **pum gwiriad gofal iechyd allweddol pwysig arall** yr adroddwyd amdanynt gan yr NPDA eleni.

1. Mae sgrinio am **glefydau'r thyroid a choeliag** i blant a phobl ifanc gyda diabetes Math 1 yn bwysig am bod mwy o risg datblygu'r clefydau hyn.
2. Mae **smygu** yn ddrwg i iechyd unrhyw un ac yn cynyddu'r risg o ddatblygu cymhlethdodau diabetes. Mae'n bwysig cofnodi a yw'r claf yn smygu neu beidio er mwyn cynnig pecynnau addysg gyda'r nod o leihau smygu os bydd angen.
3. Mae **asesiad seicolegol** yn bwysig i blant a phobl ifanc gyda diabetes gan fod problemau megis iselder ac anhwylderau bwyta yn fwy cyffredin.
4. Mae **addysg strwythuredig am reoli eich hunan** yn galluogi plant, pobl ifanc a'u rhieni i ddeall sut i reoli glwcos yn y gwaed a sut i osgoi cymhlethdodau diabetes. Mae'n bwysig gwirio a wnaed hyn.

Canran y plant a phobl ifanc gyda diabetes sy'n derbyn pob un o'r pum gwiriad gofal iechyd allweddol neu brosesau gofal:

Beth yw ystyr hyn?

- ✦ Nid yw pob plentyn a pherson ifanc gyda diabetes yn cael eu gwirio bob blwyddyn am arwyddion rhybuddio cysylltiedig â risg o ddatblygu cymhlethdodau diabetes.
- ✦ Dylai rhieni a gofalwyr holi eu tîm diabetes a ywa wnaed y gwiriadau gofal iechyd allweddol ar eu plentyn fel rhan o asesiad blynyddol. Gall canfod problemau yn gynnar leihau'r risg o gymhlethdodau pellach yn nes ymlaen.

Targedau triniaeth

Mae casglu gwybodaeth am fesurau deilliant yn rhan bwysig o fonitro rheolaeth a gofal diabetes.

HbA1c

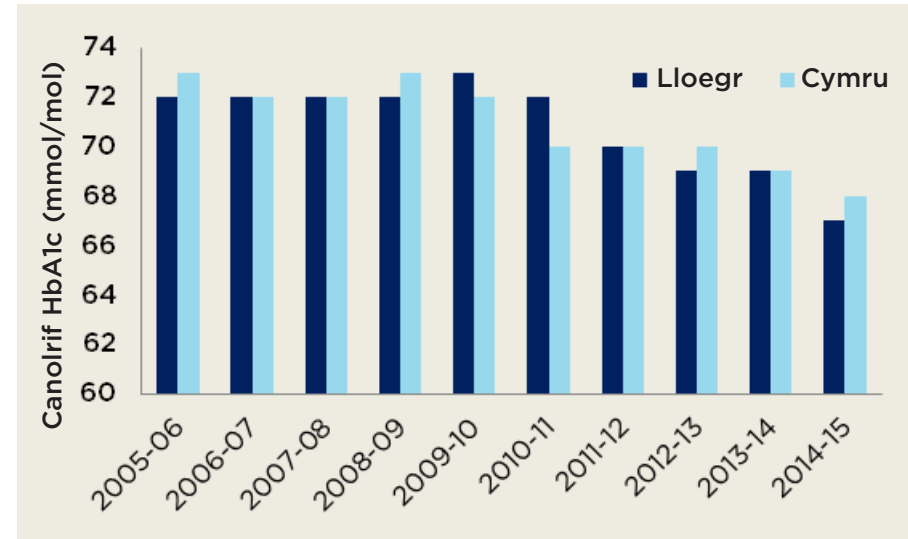
- Mae HbA1c yn cyfeirio at haemoglobin wedi glyceiddio. Mae mesur hwn yn rhoi darlun cyffredinol o reolaeth dros ddiabetes. Mae'n arwydd o lefelau siwgr yn y gwaed dros y chwech i wyth wythnos cyn y prawf. Dyma'r ffordd orau i fesur rheolaeth dros ddiabetes yn y tymor hir.
- Mae canllawiau newydd yn argymhell y dylai pobl gyda diabetes anelu at darged o HbA1c dan 48 mmol/mol (6.5%); fodd bynnag, targed cyffredinol yw hwn a dylai eich plentyn gael targed personol i anelu ato.
- Ystyrir lefel HbA1c dros 75 mmol/mol (9%) yn arwydd o reolaeth wael iawn, ac fe'i cysylltir a risg uwch o ddatblygu cymhlethdodau cysylltiedig â diabetes.

Mae nifer o ffactorau â rhan mewn **gwella a chynnal lefelau da o HbA1c**, gan gynnwys:

- profi lefelau** glwcos yn y gwaed yn rheolaidd
- cadw at **drefn, cyfrif carbohydradau** ac **addasu'r ddos o inswlin**
- ymarfer ac **addysg strwythuredig ar sut i reoli eich hun**

Dengys y graff hon fod yr HbA1c cenedlaethol cyfartalog wedi disgyn dros y blynyddoedd diwethaf:

Mae hyn yn newyddion da ac yn glod i'r holl waith caled a wnaed i wella gofal diabetes i blant a phobl ifanc dros y 5 mlynedd diwethaf.

Fodd bynnag, **roedd cryn wahaniaethau ar draws Cymru a Lloegr** gyda rhai clinigau a rhwydweithiau yn rheoli diabetes yn well na'i gilydd. **Cafwyd lefelau HbA1c cyfartalog uwch ymysg plant hŷn**, a all fod yn adlewyrchiad o'r heriau cysylltiedig â rheoli eich hun a chyrraedd yr arddegau. Yr oedd **cysylltiad rhwng amddifadedd cymdeithasol a rheolaeth waeth ar diabetes**, gyda phlant a phobl ifanc oedd yn byw yn yr ardaloedd mwyaf difreintiedig â HbA1c cyfartalog o **73.7 mmol/mol** o gymharu â chyfartaledd o **67.2 mmol/mol** ymysg plant a phobl ifanc gyda diabetes yn yr ardaloedd lleiaf difreintiedig.

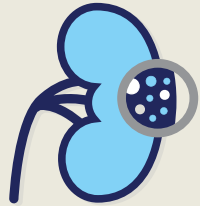
Mae mwy o wybodaeth am y gwahaniaethau hyn ym mhrif adroddiad yr NPDA 2014-15 neu yn adroddiadau unigol y clinigau diabetes plant, ar gael ar wefan yr NPDA: www.rcpch.ac.uk/npda.

Deilliannau a chymhlethdodau diabetes yn 2014-15

Clefyd y llygaid

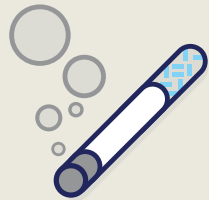
Gwelwyd arwyddion cynnar o risg uwch o ddallineb yn **12.8%** o bobl ifanc (12 oed a hŷn).

Albminwria

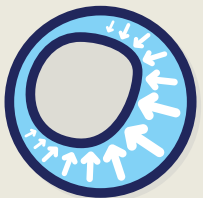
(arwydd rhybudd o glefyd yr arenau)

Gwelwyd yn **11.6%** o bobl ifanc (12 oed a hŷn) gyda diabetes.

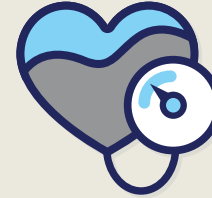
Smygu

Dywedodd **4%** o blant a phobl ifanc y gofynnwyd iddynt eu bod yn smygu.

Colesterol uchel

Gwelwyd yn **21.8%** o bobl ifanc gyda diabetes (12 oed a hŷn).

Pwysedd gwaed uchel

Gwelwyd yn **27.1%** o bobl ifanc gyda diabetes (12 oed a hŷn).

Gordewdra

Cafwyd bod **15.9%** o blant 0-11 oed gyda diabetes yn ordew, ac **20.7%** o'r rhai yn 12 oed a hŷn.

HbA1C

Roedd gan **23.5%** o blant a phobl ifanc gyda diabetes lefel HbA1c da (<58 mmol/mol), sy'n dangos rheolaeth dda dros diabetes. Yr oedd gan **21.3%** o blant a phobl ifanc lefel HbA1c uchel iawn (>80 mmol/mol), sy'n eu rhoi mewn mwy o berygl o ddatblygu cymhlethdodau.

Cymhlethdodau

Clefyd microfasgwlaidd

Gall lefelau glwcos uchel yn y gwaed dros gyfnod hwy o amser ddifrodi pibellau gwaed lleiaf y corff. Clefyd microfasgwlaidd yw'r enw ar hyn.

Y rhannau o'r corff y mae clefyd microfasgwlaidd yn effeithio arnynt fel arfer yw'r **arennau, y llygaid a'r traed**. Gellir gweld cyfnodau cynnar clefyd microfasgwlaidd yn yr arennau trwy wirio am **albminwria** - lefel uwch o albmin (protin) yn yr wrin.

Yn y llygaid, gall clefyd microfasgwlaidd effeithio ar bibellau'r gwaed yn y retina. '**Retinopathi**' yw'r enw ar y clefyd hwn a gall achosi dallineb. Gall clefyd microfasgwlaidd hefyd wneud **niwed i'r nerfau** (niwropathi) a lleihau cylchrediad y gwaed yn y traed, felly mae'n bwysig archwilio'r traed i weld a yw'r cymhlethdodau hyn yno.

- ✦ **Gwelwyd albmin uchel yn 11.6% o bobl ifanc gyda diabetes**
- ✦ **Cofnodwyd sgrinio annormal y llygaid yn 12.8% o bobl ifanc gyda diabetes**
- ✦ **Nid yw'r NPDA yn cofnodi cymhlethdodau'r traed, ond gwiriwyd traed 55% o bobl ifanc**

Beth mae hyn yn olygu?

- ✦ **Dylai pobl ifanc dros 12 oed gael gwiriadau llygad, albminwria, a thraed o leiaf unwaith y flwyddyn.**
- ✦ **Dylai cleifion a theuluoedd sylweddoli difrifoldeb canfyddiadau annormal a'r canlyniadau posib.**
- ✦ **Mae cadw diabetes dan reolaeth dda yn gostwng risg cymhlethdodau o'r fath.**

Ffactorau risg clefyd y galon (cardiofasgwlaidd)

Mae risg clefyd cardiofasgwlaidd i bobl gyda diabetes, a gall hyn gynyddu'r risg o strôc a thrawiad ar y galon.

Ymchwiliodd yr NPDA i ffactorau sy'n cynyddu risg clefyd cardiofasgwlaidd gan gynnwys pwysedd gwaed uchel, bod dros bwysau neu yn ordew, colesterol uchel, a smygu ymysg pobl ifanc 12 oed a hŷn:

- ✦ **Roedd gan ychydig dros draean o'r rhai (34.9%) gyda diabetes Math 1 bwysedd gwaed uchel**
- ✦ **Yr oedd 15.9% o blant 0-11 oed a 20.7% o rai 12 oed a hŷn yn ordew**
- ✦ **Roedd gan dros 1 o bob 5 (27.1%) o bobl ifanc dros 12 gyda diabetes Math 1 golesterol uchel**
- ✦ **Roedd 4% o bobl ifanc gyda diabetes yn smygu.**

Beth mae hyn yn olygu?

- ✦ **Mae cyfran uchel o blant gyda diabetes Math 1 â mwy o risg o ddatblygu clefyd cardiofasgwlaidd.**
- ✦ **Dylai rhieni a gofalmwyr gael gair gyda'u clinig diabetes am ganlyniadau'r ymchwiliadau sgrinio a thrafod cynlluniau i ostwng y risg o ddatblygu cymhlethdodau.**

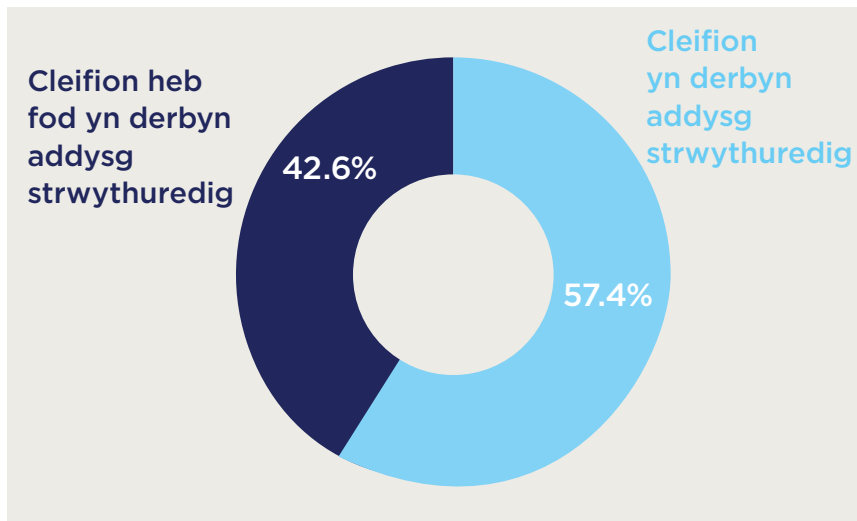
Addysg strwythuredig

Mae rheoli deiet, lefelau glwcos yn y gwaed a gofynion inswlin o ddydd i ddydd yn dipyn o her i blant, pobl ifanc a rhieni.

Mae Rhaglenni Addysg Strwythuredig i Gleifion yn eich dysgu chi neu eich plentyn sut i reoli diabetes, a dylid eu cynnig yn gyson o ddiagnosis ymlaen. Dylid eu hanelu at oedran a lefel aeddfedrwydd eich plentyn, a dylent gwrdd ag anghenion y plentyn unigol a'r teulu.

Cofiwch ofyn i'ch clinig am addysg strwythuredig addas i oedran eich plentyn i reoli diabetes os na chwsoch gynnig hyn.

Canfu'r NPDA fod bron i **60% o'0 plant a phobl ifanc yn yr archwiliad wedi derbyn rhyw fath o addysg strwythuredig** yn 2014-15, cynnydd o 55% yn 2014.

casgliadau allweddol

- ✦ Cafwyd gwelliannau sylweddol yn y gofal gaiff plant a phobl ifanc gyda diabetes, fel y gwelwyd o'r ffaith fod mwy o wiriadau iechyd wedi eu cynnal, a'r gwelliant mewn HbA1c cyfartalog yn genedlaethol.
- ✦ Gall rhieni a gofalmwr plant a phobl ifanc gyda diabetes sydd yn hŷn na 12 oed siarad â'u clinigau diabetes am dderbyn a thrafod canlyniadau'r gwiriadau gofal iechyd allweddol yn flynyddol. Mae'r rhain yn cynnwys: HbA1c, taldra a phwysau, pwysedd gwaed, albwmn yn yr wrin, colesterol, sgrinio llygaid ac archwilio'r traed.
- ✦ Dylai rhieni a gofalmwr weithio gyda'u tîm diabetes i gael y lefel HbA1c orau bosib i'w plant. Gyda'i gilydd, dylent weithio ar gynlluniau gweithredu i gadw rheolaeth dda dros y diabetes i'r plentyn neu'r person ifanc.
- ✦ Mae cefnogaeth gyson i blant a phobl ifanc gyda diabetes yn bwysig. Dylai hyn gynnwys pecynnau addysgol strwythuredig, cefnogaeth o ran asesu seicolegol, a gosod targedau glwcos yn y gwaed er mwyn lleihau'r perygl o gymhlethdodau tymor hir.cymhlethdodau.

Darllen pellach yr NPDA

Ewch at www.rcpch.ac.uk/npda i weld neu i lawrlwytho:

- Adroddiad cenedlaethol llawn NPDA am 2014-15
- Adroddiadau unigol yn crynhoi perfformiad pob uned diabetes plant sy'n cymryd rhan yn yr archwiliad.
- Adroddiadau Mesur Profiad Unigol Cleifion a Gofalmwr (PREM) am bob uned sy'n cymryd rhan. Mae'r rhain yn cynnwys adborth gan gleifion a gofalmwr am eu profiadau o ddefnyddio'r gwasanaethau hyn.

geirfa

- **Albwm yn yr wrin**
Prawf i wirio'r wrin i weld a oes protein o'r enw albwm yn bresennol. Mae tipyn bach o albwm yn gollwng i'r wrin pan fod aren wedi ei difrodi. Felly mae modd defnyddio albwm yn yr wrin fel prawf am glefyd yr arenau.
- **Cetonau**
Cemegolion gwenwynig a gynhyrchir pan fo'r corff yn torri braster i lawr am ynni yn lle glwcos oherwydd diffyg inswlin.
- **Clefyd coeliag**
Clefyd awtoimiwn (sy'n golygu bod y system imiwn yn ymosod ar feinwe iach yn y corff trwy gamgymeriad) a achosir gan adwaith y perfedd i glwten.
- **Clefyd thyroid**
Clefyd sy'n achosi i'r thyroid gynhyrchu naill ai ormod neu ddim digon o hormon.
- **Colesterol**
Sylwedd brasterog sy'n hanfodol i'r corff weithredu'n normal. Gall lefelau eithriadol uchel o golesterol gael effaith ar iechyd.
- **Glwcos**
Siwgr gwaed sy'n brif ffynhonnell ynni i'r corff.
- **Gwiriadau gofal iechyd allweddol**
Gwahanol gamau yw'r rhain y dylai gweithwyr iechyd proffesiynol eu cymryd fel rhan o ofalu am bobl â diabetes.
- **Indecs Mâs y Corff (BMI)**
Mesur o faint rhywun ar sail eu pwysau a'u taldra. Fe'i defnyddir i bennu a yw rhywun o'r pwysau iach am ei d/thaldra.
- **NICE**
The National Institute for Health and Care Excellence (NICE) yn rhoi canllawiau a chynghor yn genedlaethol er mwyn gwella iechyd a gofal cymdeithasol.
- **Healthcare Quality Improvement Partnership (HQIP)**
Corff annibynnol a sefydlwyd i hybu gofal iechyd o safon uchel, i archwiliadau clinigol gael mwy o effaith ar wella ansawdd gofal iechyd.
- **Rhaglen Addysg Strwythuredig**
Rhaglen o addysg am reoli eich hun, wedi ei deilwrio i anghenion y plentyn neu'r person ifanc a'i deulu, adeg y diagnosis cyntaf ac yn gyson tra bydd y plentyn neu'r person ifanc yn mynychu'r clinig diabetes. Cynigir y rhaglen yn ychwanegol at yr addysg sy'n cael ei roi adeg yr ymgynghoriadau arferol fel claf allanol.

adnoddau eraill

Os oes gennych gwestiynau am eich gofal chi neu ofal eich plentyn, mynnwch air â'ch meddyg teulu, meddyg plant neu nyrs.

Mae mwy o wybodaeth am reoli diabetes, cefnogaeth ac archwilio clinigol yn y gwefannau isod:

- The Association of UK Dieticians: www.bda.uk.com
- Children with Diabetes: www.childrenwithdiabetesuk.org
- Children and Young People's Diabetes Network: www.cypdiabetesnetwork.nhs.uk
- Diabetes (type 1 and type 2) in children and young people: diagnosis and management <https://www.nice.org.uk/guidance/ng18>
- Diabetes UK: www.diabetes.org.uk
- Families with Diabetes: www.familieswithdiabetes.co.uk
- Health Quality Improvement Partnership: www.hqip.org.uk
- Juvenile Diabetes Research Foundation: www.jdrf.org.uk
- National Diabetes Audit (NDA): www.hscic.gov.uk/NDA
- Type 1 diabetes education: www.type1diabetestraining.co.uk
- Young person's diabetic support service: www.upbete.co.uk

Prosesu teg

Nid oes angen caniatâd ysgrifenedig i gyflwyno data clefion i'r archwiliad; fodd bynnag, gall clefion optio allan o gael eu data wedi ei gyflwyno a dylent gael gair â'u tîm diabetes os nad ydynt am gael eu cynnwys.

Ymwadiad

At ddefnydd darluniadol y mae pob delwedd a ddefnyddir yn yr adroddiad hwn. Model yw unrhyw un a ddarlunnir yn y cynnwys, heb unrhyw gysylltiad â'r RCPCH, nac unrhyw agwedd o ofal iechyd corfforol.

Royal College of
**Paediatrics and
Child Health**

Royal College of Paediatrics and Child Health
5-11 Theobalds Road, London, WC1X 8SH

The Royal College of Paediatrics and Child Health (RCPCH) yn elusen gofrestredig
yng Nghymru a Lloegr (1057744) ac yn yr Alban (SC038299)